

A kitűzött kutatási cél az volt, hogy a résztvevők a kulturális antropológia módszereivel elkezdjék feltárni a magyarországi és a határon túli magyar nyelvű régiók cigány kultúráinak empirikusan megközelíthető valóságtartalmait az egyes cigányok csoportok környezetében élő magyar és más többségi etnikumok szociokulturális környezetében. A kutatók ezen közösségek interetnikus kapcsolatait vizsgálták. Kiemelt cél volt továbbá a témával kapcsolatos hazai és európai társadalomtudományi diskurzusban való részvétel az újfajta perspektívák, a szintetizálható és továbbgondolható eredmények vitára bocsátásával és ezen keresztül új kutatások serkentésével, elősegítésével.

A szerződésben vállaltaknak a kutatók eleget tettek, a kifizetésekben azonban csúszás történt. Már a 2003-as részjelentés is jelezte (ld. a 2003. évi tervezettől eltérő költségfelhasználás indoklása), hogy csak az első év végén érkezett meg a pénz, ezért ahhoz csak 2004-ben lehetett hozzáférni. Ezt az OTKA jóváhagyta, akárcsak azt, hogy a 2004-es pénzt 2005 első feléig lehessen felhasználni. A kifizetéseket nehezítette a témavezető, Boglár Lajos betegsége és halála. Szarka László, a kutatóhely (MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet) vezetője levélben fordult az OTKA Irodához azzal a kéréssel, hogy a kutatás vezetését Prónai Csaba vehesse át, és ennek engedélyezése meg is történt. Ez tehát egy olyan beszámoló, ami egy olyan kutatásról szól, amit eredetileg Boglár Lajos vezetett, de befejezését már nem érthette meg. A kutatásban résztvevők valamennyien csak remélhetik, hogy egykori kutatás-vezetőjük eredeti elgondolásai szerint hajtották végre a feladatokat.

A kutatás első éve (2003) a felkészülés jegyében zajlott. Ez egyrészt havi rendszerességgel megtartott közös műhelyvitákat jelentett. Másrészt megkezdődött a cigány nyelvtanulás Kovalcsik Katalin (MTA Zenetudományi Intézet) vezetésével, aki heti rendszerességgel tartott nyelvórákat (ez a 2004-es évben is folytatódott). Ugyanebben az évben sor került az előzetes terepfelmérésekre, amiről a résztvevők szintén részletesen beszámoltak.

A kutatás második évében (2004) a programban résztvevők megkezdték empirikus vizsgálataikat (és azokat az OTKA-Program harmadik évében, 2005-ben is folytatták). A kutatók ún. állomásozó terepmunkát 5 országban végeztek:

Bakó Boglárka és Pálos Dóra Romániában,
Hajnal Virág és Papp Richárd Szerbiában,
Puskás Balázs és Prónai Csaba Magyarországon,
Árendás Zsuzsa és Prónai Csaba Szlovákiában,
Domokos Vera Ukrajnában.

A program harmadik évében (2005) megtörténtek az első időközi beszámolók, és megkezdődött a gyűjtött anyagok feldolgozása is.

Az első eredmények nyilvános bemutatására 2005 februárjában került sor, az MTA-ban „Cigány és nem cigány kultúrák interetnikus kapcsolatai a Kárpát-medencében” címmel megrendezett szimpóziumon. Ezen a következő előadások hangzottak el:

- Cigányok és iskola Nagymagyarország (Árendás Zsuzsától),
- Kelderások és magyarok Ürmösön (Bakó Boglárkától),

- Vannak-e cigányok Ukrajnában? „Interetnikus kapcsolatok” antropológus szemmel (Domokos Verától),
- A zentai cigányokról az interetnikus kapcsolatok tükrében (Papp Richárdtól),
- Cigány és magyar kapcsolatok az erdélyi Nagykászonban (Pálos Dórától),
- Cigányok és halottaik Edelényben (Puskás Balázstól).

A program keretében végzett kutatások eredményeit az egyes kutatók több magyarországi és külföldi konferencián is bemutatták. Ezek közül – az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete által szervezett 2005-ös „Etnikai identitás, állami lojalitás, többes kötődés”-konferencia mellett (ahol pl. Bakó Boglárka „Identitások között: egy erdélyi roma közösség nemzetiségi kötődései” címmel tartott előadást – kettő volt jelentős. Az egyik a Kolozsvári Egyetem „Az erdélyi cigányok kultúrája és társadalma” című konferenciája 2005 novemberében (előadók közt Bakó Boglárka: Romlott nők és tiszta lányok. Egy kisközösség cigány női sztereotípiái; Pálos Dóra: Erdélyi cigányok között). A másik a 2006. május 11-12-én Tornalján (Szlovákia) megrendezésre került „Cigány és nem cigány kultúrák együttélése Közép- és Kelet-Európában” című nemzetközi konferencia. Az itt elhangzó előadások közül az alábbiak kapcsolódtak az OTKA-kutatáshoz:

- Prónai Csaba: Lokális cigány közösségek Gömörben
- Prónai Csaba: Cigány és nem cigány kultúrák interetnikus kapcsolatai a Kárpát-medencében
- Bakó Boglárka: Határok: Cigány és nem cigány térhasználat egy dél-erdélyi településen
- Pálos Dóra: „A fehérség olyan, mint a ló!” – Cigány nőkről Domboson
- Papp Richárd: A vajdasági cigányok kutatásának módszertani problémáiról
- Puskás Balázs: Halottak az élők közt – cigányok és halottaik Edelényben
- Domokos Vera: Interetnikus stratégiák két kárpátaljai cigány közösségben.

Ez utóbbi rendezvény második napja tekinthető annak a programzáró konferenciának, amit előzetesen a szerződés előírt. Itt került sor – szintén a vállalásoknak megfelelően – a terepen készített fotókat bemutató kiállítás megnyitására is.

Az említett konferenciákon kívül a program résztvevői kutatásaikról több nyilvános előadáson is beszámoltak. Egyrészt az MTA több rendezvényén. Másrészt az ELTE Kulturális Antropológiai Szakcsoportjánál az alábbi előadás-sorozatok keretében: „Bevezetés a kulturális antropológiába”, „Antropológiai terepmunka-technikák”, „Kutatás-módszertan”.

A program keretében folyó filológiai kutatások eredményeképpen készültek el az alábbi recenziók is (azok kerülnek itt felsorolásra, amelyek szerzői nem a kutatás résztvevői, de a OTKA-támogatás ténye fel van tüntetve):

- Horváth Kata. 2006. Cigányzene – cigány zenék (Patrick Williams. 1996. *Les Tsiganes et leurs musiques*. Arles: Cité de la musique/Actes Sud. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 462-471. Budapest: Nyitott Könyvműhely
- Károlyi Júlia. 2006. David Z. Scheffel. 2005. *Svinia in Black and White. Slovak Roma and their Neighbours*. Peterborough, Ontario: Broadview Press. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, 456-461. Budapest: Nyitott Könyvműhely

- Károlyi Júlia. 2006. Mattijs van de Port. 1998. *Gypsies, wars and other instances of the wild. Civilisation and its discontents in a Serbian town.* Amsterdam: Amsterdam University Press. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 476-478. Budapest: Nyitott Könyvműhely
- Károlyi Júlia. 2006. Rose Lange. 2003. *Holy Brotherhood. Romani Music in a Hungarian Pentecostal Church.* Oxford: New York. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 472-475. Budapest: Nyitott Könyvműhely
- Prónai Csaba. 2006. Leonardo Piasere. 2004. *I rom d'Europa. Una storia moderna.* Róma/Bari: Laterza. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 361-366. Budapest: Nyitott Könyvműhely
- Szabó Orsolya. 2006. Marek Jakoubek – Ondřej Poduška, szerk. 2003. *Romské osady v kulturologické perspektivě.* Brno: Doplněk. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 452-455. Budapest: Nyitott Könyvműhely

Hasonló járulékos hozadéka volt a programnak, hogy kapcsolódni tudott egy szlovákiai kutatáshoz, amelynek eredményeképpen 2005-ben megjelenhetett a „Lokális cigány közösségek Gömörben” című kötet (szerk. Prónai Csaba). A kiadvány elején fel van tüntetve, az OTKA támogatás ténye, de a tanulmányok szerzői nem a jelen kutatás résztvevői, ezért a publikációk helyett szintén itt olvashatók, hogy melyekről van szó:

- Gecse Annabella. 2005. Etnikai átrendeződés Baracán. In Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Szerk. Prónai Csaba, pp. 46-57. Budapest: MTA ENKI
- Kovács Attila. 2005. Barka. Közösség, identitások és vallásosság egy felsőgömöri búcsújáró helyen. In Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Szerk. Prónai Csaba, pp. 58-70. Budapest: MTA ENKI
- Kuchta Karin. 2005. A dernői cigányság. In Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Szerk. Prónai Csaba, pp. 71-83. Budapest: MTA ENKI
- Mann, Arne B. 2005. A szlovákiai romológiai kutatások áttekintése. In Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Szerk. Prónai Csaba, pp. 7-20. Budapest: MTA ENKI
- P. Bodnár Enikő. 2005. A sajjögömöri valóság. Állapotfelmérés a magyarok és a cigányok együttéléséről Sajjögömörön 2002-2003-ban. In Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Szerk. Prónai Csaba, pp. 84-100. Budapest: MTA ENKI
- Pusko Gábor. 2005. Cigányok és parasztok. Néhány alapvetés a cigány-nem cigány egymás mellett élés kérdésköréhez Tornalján az ezredfordulón. In Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Szerk. Prónai Csaba, pp. 101-126. Budapest: MTA ENKI

Szintén a program filológiai részében, a szakirodalom feltárásának a keretében készültek az alábbi fordítások (az OTKA-támogatás ténye minden esetben fel van tüntetve):

- Marc Bordigoni. 2006. Zsitanok és évszakok Calavonban. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 135-151. Budapest: Nyitott Könyvműhely;

- Orsetta Bechelloni. 2006. Lajos-aranyak a sárban. Emberek, tárgyak és röppályák. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 152-163. Budapest: Nyitott Könyvműhely;
- Elisabeth Tauber. 2006. A „másik asszony” kéregetni megy. A mangapen értelme az esztráiháró szintók körében. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 172-182. Budapest: Nyitott Könyvműhely;
- Francesca Manna. 2006. Az abruzzói rom cigányok és halotti szertartásaik. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 240-245. Budapest: Nyitott Könyvműhely;
- Leonardo Piasere. 2006. Cigány jelek. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 316-346. Budapest: Nyitott Könyvműhely;
- Jane Dick Zatta. 2006. Szóbeli kultúra és írásbeli kultúra. In Cigány világok Európában. Szerk. Prónai Csaba, pp. 347-357. Budapest: Nyitott Könyvműhely.

Jelenleg készül az egyelőre mégcsak „Cigányok, romák, gádzsók a Kárpát-medencében. Interetnikus viszonyok, együttélési gyakorlatok” munkacímét viselő kötet (Bakó Boglárka és Prónai Csaba szerkesztésében), aminek a tanulmányai közül a következők azok, amelyek az OTKA-Program keretében készültek:

- Prónai Csaba: Bevezetés a közép- és kelet-európai kulturális antropológiai cigánykutatásokba;
- Hajnal Virág – Papp Richárd: A vajdasági cigányok kutatásának módszertani problémáiról
- Puskás Balázs: Cigány és magyar együttélés Edelényben;
- Domonkos Vera – Borsos Balázs: Interetnikus stratégiák két kárpátaljai cigány közösségben;
- Pálos Dóra: „Hányódó fehérnépek” – Egy erdélyi cigány közösség saját-belső életének kívülről láthatatlan epizódjai;
- Bakó Boglárka: Határok: Cigány és nem cigány térhasználat egy dél-erdélyi településen.